

מכה שלא כתובה בתורה

הן חגיעות לכאן אחרי שעברו מסכת נוראה של התעללות, השפלה ומכות מבעליהן - לרוב בכסות הלכתית מעוותת • הצצה נדירה למקלט היחיד בארץ שמיועד לנשים מוכות מהמגזר הדתי והחרדי

רשת ברזל צפופה סוגרת את כלוב ציפורי השיר בחצר האחורית של בת מלך. ריבועי הסודג צרים, אי אפשר להעביר אפילו אצבע, אבל שירת הציפורים חולפת בעדם בלי עיכוב. המטאפורה השחוקה הזאת היא היחידה שרומזת לסטטוס החמקמק של הנשים המתגוררות בבת מלך: כלוב עם רשת ברזל צפופה; בתוכו ציפורי שיר, כלואות בו מרצונן. מקלט החירום בת מלך - היחיד בארץ שערוך לקליטת נשים חרדיות ודתיות שנאלצו לעזוב את ביתן עקב אלימות קשה במשפחה - חבו מאחורי גדרות אבן גבוהים בעיר במרכז הארץ. שער מתכת כבה, סורגים, מערך מצלמות. בתוך הגדרות: אווירה שמחה של משפחות בצימרה קולות צחוק עולים מבין החרדים, וילדים במגוון גילים מתרוצצים בין גן השעשועים לחדר האוכל. פעוטות וזחלים על שביל העץ, בוחנים בידים שמנמנות פירות שנשרו מהעצים. גבעולי אישה עורכת שולחן בחדר האוכל, מזוממת. אישה אחרת מחפשת ספר בין מדפי הספרייה. מישהי תולה כביסה ומלטפת בטן הריונית, אחרת מרגיעה תינוק על הידיים. רק הבעלים אינם נוכחים כאן. אינם רצויים.

מקלט לנשים מכות דתיות

על פי מחקרים, אחת מכל שבע נשים בישראל היא אישה מוכה.

בישראל פועלים 13 מקלטי חירום לנשים. שניים מיועדים למגזר הערבי. רק אחד למגזר הדתי. במקלט בת מלך לנשים חרדיות ודתיות שהוות בכל שנה כ-50 נשים לתקופות שבין חודש לחצי שנה. בכל זמן נתון נמצאות במקלט 12 נשים על ילדיהן (הרבים), וצוות של 15 עובדים שכולל עובדות סוציאליות, גנות, עורך דין, אם בית ועוד. רק רבע מהנשים שיוצאות מהמקלט חוזרות לבעליהן. השאר פותחות בחיים חדשים. עלות הפעלת המקלט: כ-3 מיליון שקלים בשנה. מחצית מהתקציב מגיעה ממשרד הרווחה, והיתר מתרומות (אפשר לתרום בקו החירום לנשים דתיות וחרדיות: 1-800-292333).

עובדת המעון עם אחד התינוקות. דואגים לכל מחסור

בעלה. בכסות הלכתית הם מתעללים בנשותיהם, והכי כואב זה שגם הנשים משתכנעות שזה מותר, כי לכאורה ככה כתוב בתורה. הסיפורים שמסתובבים כאן מסמדי שיעה הנשים מרברות ביניהן בפתיחות, משחזרות את התופת בקוריים הידועים רק להן, משלימות זו לזו את המשפטים. אצל כולן זה התחיל בקטן, בניתוק מהחברה וההורים, בקנאה, באיסורים על יציאה מהבית או על לבוש מסוים. אצל סלן זה הסתיים באכזריות מועזעת. "אני לא יודעת איך עשיתי את זה. הרגליים שלי הוליכו אותי למשטרה", מספרת אפרת, בת 23 בחודש התשיעי להריונה, שלושה חודשים במקלט. "הוא שלט בי ואני הייתי תלונית, חסרת עמוד שדרה. כל יום היה מתחיל במכות ולא ידעתי איך הוא ייגמה. הוא עשה לי רברים איומים. היתה גם השפלה נפשית קשה, לפעמים הוריד אותי לעפר, לפעמים

בניגוד לצימרה, לכאן לא מגיעים מבחירה. הנשים נפלטות אל שער הברזל הזה אחרי שנים של התעללות והשפלות - לעיתים בפיגמה, באמצע הלילה. הן מופנות לכאן על ידי המשטרה, שירותי הרווחה או רבנים. חלק מהנשים נחשפו לאפשרות הזאת אחרי שנתקלו במודעת פרסום במקוה: "שזהבל סגור, אצלנו פתוח", נכתב במודעה הצנועה שהופצה בקרב רבנים, ראשי קהילות, בלגיות. מיקרו-קוסמוס של עולם שלם דחוס כאן בשני דונג: גינת עצי פרי, גני ילדים וגן שעשועים, חדר אוכל, חדרי שינה. 30 ילדים בגילי שבועיים עד 14 נמצאים פה היום. הצעיר ביותר נולד במקלט - האישה נסעה ללדת מלווה בעוברת סוציאלית של המקלט - ואביו לא ראה אותו מאז לידתו. כל אישה מקבלת חדר עם שירותים ומקלחת פרטיים. אישה עם ארבעה ילדים ויותר תקבל דירה קטנה. אם הבית יוצאת לערוך את הקניות, הכל כמובן בכשרות מהדרת. הנשים מנשלות בעצמן את הארוחות, בתורנות. הקירות בצבעים פסטליים רכים. המקום מסודר בטוב טעם, באסתטיקה נשית עדינה. העיצוב מוקפד, מתוק, מזמין. על מדפי הספרייה: ביאור התנאי, סידורים, ספרי קודש.

"הסטטיסטיקה לא מדלגת על אף מגזר", אומרת שרי מאיר, מנהלת המקלט ואישה דתיה בעצמה, "אין אלימות מיוחדת לבעלים דתיים, אבל יש אלימות שמעורבים בה אלמנטים דתיים. למשל, תוך כדי לחץ אובססיבי לקראת פסה, איך האישה מנקה ואם היא מנקה מספיק טוב לדעתו של הבעל המכה. או אדם שהחליט שהצ'לנט של שבת לא יצא בצבע הנכון, אז הוא השליך את הסיר הרוחת על אשתו. או השפלה סביב טקס הלכתה, כמו למשל לא לתת לאישה לשתות מגביע הקידוש, כי היא פחותה. בלא מעט מקרים מדובר בבעלים שיש להם מצד אחד אובססיה לקיום מצוות קדוני בצורה חולנית, ומצד שני יכולים לאנוס את האישה שלהם כשהיא נידה. יש מקרים שבהם הבעלים חושבים שמותר להם להכות, כי כתוב בתורה שהאישה היא עור כנגד, או שאישה טובה עושה את רצון

» נוח קורמן
יוזם המעון. הצורך לתת מענה

» שרי מאיר
מנהלת המעון. אלימות אצל כולם

» ענת גרייפנר
עובדת סוציאלית. מלאכת קודש
צילומים: יוסי זליג

» שוהות במעון
מעניקים לנשים המוכות
בועה של שקט, כדי
שיחלימו מכל מה שעברו

אותך מתה מאשר גרושה. הגיעה לכאן גם אישה בת 65 שהמתינה עד שאמא שלה תמות כדי לעזוב את בעלה: סבלה עשרות שנים עם בעל מכה ומתעלל ולא ברח ממנו – רק כדי לא לבייש את אמא שלה.

דינה, דיירת במקלט, מתארת את כעס הודיה כשהעזה לפנות למשטרה: "ההודים אמרו לי שהוא בסך הכל היכה אותי ושלא אעשה מזה עניין. גם אבא שלי היכה את אמא שלי, ולכן הם התייצבו לטובת בעלי. אם אמא שלי היתה מגיעה למקלט הזה, החיים שלי ושלה היו נראים אחרת". גרייפנר מסבירה שהמקלט מעניק הגנה פיזית, אבל גם תקופה של מרגוע כדי להתייצב נפשית: "בפירוש, אני רוצה להכניס את הנשים כאן לבועה. אם בבית היה מתח מטורף, פחד קיומי, דריכות פנימית שכל רגע משהו עומד לקרות, לחצים מהשכנות, מהרבנים – כאן אנחנו מבקשים לנשים שקט. שתהיה להן בועה להחלים ממה שעברו. הסלולרי מופקר אצל אנשי הצוות. אנחנו מקפידים על מנחה ופרטיות. איש לא יכול להיכנס לכאן אם הוא לא מחמך. האישה פחות חרירה. מכאן מתחילים ללמוד ללכת לבד".

אחרי כמה חודשים במקלט וטיפול פסיכולוגיים לאישה וילדיה, מלווה הצוות את האישה אל שערי המקום. רשת הברזל מורמת. "לפעמים אנחנו מתים מפחד כשאנחנו משהירים את האישה החוצה", אומר קורמן, "אבל מהניסיון שלנו, האישה יוצאת חזקה ומוגנת בגלל התהליך הפנימי שעברה כאן. הבעל המכה הוא נמר על חלשים. ברוב המקרים אפילו הבעלים האלימים ביותר, כשהם מזהים מולם אישה חזקה עם כוחות ויכולת להגיב, לוקחים צעד אחד אחורה".

emilya@israelhyom.co.il

שאינו כל כתובת לנשים הרתיות. המקלטים הקיימים לא היו ערוכים לקבל נשים מהמגזר החרדי, בשל היבטים של כשרות, שבת והבנת הקודים הפנימיים. בשנת 2000 הקים את המקלט מכספי תרומות, כי לדבריו היה לו ברור ש"הקדוש ברוך הוא לא יכול לקבל דמעה של אישה מוכה, אפילו לא לחמש דקות". מאז מוצף קו החירום שלהם בפניות של נשים מכל גוני הקשת הרתית. כ-150 פניות בכל חודש: חרדיות ליטאיות, רתיות-לאומיות, נשים מהסידריות סגורות. בפאה, במטפחת, בכובע.

"אלימות במשפחה היא נגע שקיים בכל הקהילות ובכל החתכים", מציין קורמן, "זוהי פחות מוכתר מבעבר ויש יותר נסנות להתמודד ולטפל, גם כשאלו קהילות סגורות מאוד". מי שלא מגיעות לשערי המקלט מקבלות מעמותת בת מלך סיוע משפטי בכל הקשור לגט ולמשמורת על הילדים, פגישות עם פסיכולוג, קבוצות טיפול וסיוע מעשי. המקלט הוא המוצא האחרון. מתי? כשאישה נמצאת בסכנת חיים ובמקרים של אלימות קיצונית; כשמדובר בנשים שחברות סביבה תומכת; עולות חדשות, חוזרות בתשובה או נשים שמשפחתן מתנגדת אליהן כי העזו להמרות את פי בעליהן; וגם כאשר הנשים אינן מסוגלות לפתוח בעצמן בהליך כלשהו כנגד הבעל בגלל טרור נפשי מתמשך. הן הפכו לנשים מוחלשות שמפחדות מהצל של עצמן.

"הבעיה בציבור הרתי נעוצה במעמד המובנה של הגבר, שהוא גבוה יותר משל האישה, לפחות בהיבט החברתי", ממשיכה מאז, "גברים מוקפים בחברה – בית כנסת, שיעורי תורה. נשים לעומתם יכולות להיות מאוד בודדות. לעיתים התמיכה בבעל היא אוטומטית, גם מצד משפחת האישה. היתה לנו אישה שאמא שלה אמרה לה: 'אני מעריפה

את המקלט
הקים עו"ד
נוח קורמן.
לשעבר
טוען רבני.
כי לדבריו
היה לו ברור
ש"הקדוש
ברוך הוא
לא יכול
לקבל דמעה
של אישה
מוכה. אפילו
לא לחמש
דקות"

התייחס אלי כאילו אני אוויה. היום שבו החלטתי לברוח היה כשהוא התנפל עלי באגרופים לבטן, ניסה לפגוע בעובר. אז הכנת את המצב שלי. ההורים שלי היו בעד, והמקלט הזה הציל את חיי".

לאה הגיעה לכאן עם שלושה ילדים קטנים לפני חודשיים. "כשבמשטרה הפנו אותי למקלט חשבתני שזה מקום חשוך ומחניק, מתחת לאדמה. פחדתי שיכריחו אותי לקחת כדורים פסיכיאטריים", היא מספרת, "אבל גיליתי מקום שמת, ירוק, מואה. זה המקום היחיד בעולם שאני יכולה לקרוא לו בית". המטפחת הסגולה של לאה מתוחה על מצחה הבהיה, משרטטת מסגרת לפנים עצבות. לקח לה זמן ארוך וטיפוליים אינטנסיביים עם העוברת הסוציאלית ענת גרייפנר כדי לתת שם לסיטואציה שבה היתה נתונה במשך שנים. יום אחד, במהלך טיפול באמנות, היא ציירה את בעלה כאביר שרוכב על סוס. בציור היא היתה הסוס. "אוי, אני אישה מוכה", היא הוציאה לראשונה את המילים הזרות מפיה. גרייפנר לא היתה מופתעת: "התפקיד שלנו כאן הוא להוציא ממנה את האישה המוכה, לחזק את הכוחות החיוביים שבה ולדחות את הקורבניות שהתרגלה אליה. רוב הנשים לא יודעות מה זה אומר אישה מוכה, מה הם יחסים אלימים ומה הם יחסים תקינים. הן מלאות רגשות אשם על היותן נשים לא טובות מספיק. רק במהלך התהליך הטיפולי אנחנו מפרקים את הנוסחאות הפנימיות שאיפשרו את ההסתגלות למצב של אלימות תמידית".

הסביבה לצד הבעל המכה

המקום הוא יוזמה של עו"ד נוח קורמן, חרדי שנתקל בספורים האלה כששימש טוען רבני. להפתעתו הוא גילה